

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF LIFE INSURANCE RELATED TO INVESTMENT FUNDS AND THE LIFE CYCLE MODEL¹

Assoc. Prof. Galina Stoyanova, PhD

Center for Economic and Management Sciences

Burgas Free University, Bulgaria

Tel.: +359899855666

E-mail: gali_100yanova@abv.bg; g.stoyanova@bfu.bg

Abstract: *Inflation and long-term low interest rates have accelerated consumer demand and a sharp shift from traditional life insurance products with guaranteed insurance amounts to equity-tied insurance. Its distinctive complexity, high costs and specific price/quality ratio, they have come face-to-face, with the ever-increasing needs and requirements of insurers for quality insurance protection and higher returns, their significantly limited knowledge and financial literacy and the necessary environmental, social and management aspects in the insurance industry that surround the whole issue. An adequate and sustainable outcome for the insured is closely linked to the balanced contribution of the life cycle model of insurance products and the proper conduct of the sales process stages by insurance intermediaries, ensuring transparency by national authorities in providing information on the integration of sustainability risks and taking into account adverse sustainability impacts on individual insurance.*

Keywords: *life insurance, life cycle, sustainable investment, digitization, insurance protection.*

JEL Codes: *G22, G23, G52, G53, Q56*

ВЪВЕДЕНИЕ

Застраховката „Живот“, свързана с инвестиционни фондове предоставя едновременно застрахователна защита и инвестиционни възможности. При този вид застрахователни продукти, платената застрахователна премия от застраховащия се използва, както за обезпечаване на защита от различни застрахователни рискове, свързани с живота, здравето и телесната цялост на застрахованото лице, така и за инвестиции в колективни инвестиционни схеми с различно ниво на риск и доходност. По този начин, често пъти, с малки, но регулярни вноски, застраховащия може да инвестира в различни по вид активи, чрез закупуване на инвестиционни единици, представляващи пропорционални дялове от активите на фонда, с който е обвързана застраховката.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Инвестиционен застрахователен продукт съгласно чл.339 от Кодекса за застраховането (4) е застрахователен продукт, който предлага стойност на падеж или откупна стойност, които са изцяло или частично изложени, пряко или непряко, на колебанията на пазара.

Застраховката „Живот“ с инвестиционен елемент е *комплексен финансов инструмент*, който през последните десет години предизвиква все по-голяма интерес сред потребителите на застрахователна защита. Водещ фактор за развитието на застраховката, е неговата полезност за застраховащите, проявена основно в три направления:

- застрахователно – предоставя застрахователна защита на живота, здравето и телесна цялост на застрахованото лице;
- инвестиционно – с част от brutната застрахователна премия, застрахованите и/или техните ползващи лица получават доходност;
- данъчно – с размера на годишната застрахователна премия, застраховащите могат да получат годишна данъчна преференция.

¹Докладът е представен на 28.10.2022 г. в секция Икономика и мениджмънт с оригинално заглавие на български език “Устойчиво развитие на застраховка "Живот", свързана с инвестиционни фондове и модела на жизнения цикъл“.

Несеквестируемостта на застрахователната полица, правото на застраховащите за частично или цялостно прекратяване, възможността за промяна в размера на застрахователната премия, избора на периодичност за плащане на застрахователната премия (еднократно, годишно, шестмесечно и други), предпочитания избор на инвестиционен фонд, обслужването от личен финансов консултант, са само част от всички останали положителни страни на застраховката.

Индивидуалното определяне на отрицателни страни на застраховката, се свежда най-често на ниския праг на приемане на рискове от страна на застрахованото лице, дълги застрахователни срокове, липсата на експертност по инвестиционно животозастраховане в застрахователните консултанти, невъзможност за включване на всички допълнителни здравни покрития по определени критерии и други.

По данни КФН (8) и обработена информация от автора брутният премиен приход на животозастрахователния пазар в България към 31.12.2021 г. е 607 млн.лв., като от тях брутния премиен приход на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове е 245 млн.лв. или тя заема 40,36 % от брутния премиен приход на животозастрахователния пазар. Сравнителният анализ направен в Таблица 1., представя неповлияното и от пандемичната обстановка след януари 2020 г. възходящото развитие на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове.

Таблица 1. Брутен премиен приход на животозастрахователния пазар в България и в това число по застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове за периода 2016 г. – 2021 г.
(в млн.лв)

година	БПП на ЖЗ пазар	(%)на БПП ЖЗ пазар в БПП на застрахователния пазар в България (ЖЗ и ОЗ)	БПП по Застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове	(%) на БПП по застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове от БПП на ЖЗ пазар
2016г.	428	20,9	58	14
2017г.	429	20,1	69	16,3
2018г.	448	17,7	77	17,2
2019г.	499	17,1	91	18,3
2020г.	442	15,3	108	24,6
2021г.	607	18,6	245	40,4

Източник: Автора, обработени данни на КФН (8)

Легенда: БПП - брутен застрахователен премиен приход
ЖЗ - животозастраховане
ОЗ – общо застраховане

Европейската комисия (ЕК) прие нов план за действие по отношение на кръговата икономика или както го наричат: „един от основните градивни елементи на Европейския зелен пакт, новата европейска програма за устойчив растеж“. Предлагайки мерки по отношение на целия жизнен цикъл на продуктите, новият план за действие има за цел да

подготви нашата икономика за екологосъобразно бъдеще, да укрепи конкурентоспособността ни, като същевременно защитава околната среда и предоставя нови права на потребителите. ЕК заявява, че е нужно пълно внедряване на кръговата икономика, за да се постигне неутралност по отношение на климата до 2050 г., да се опази околната среда и да се засили икономическата конкурентоспособност. (Русева, В., 2020 г.)

Задоволяването на настоящите потребности на застрахователите, без да се застрашават перспективите пред бъдещите поколения по линия на животозастраховането, е заложено в концепцията за устойчиво развитие. Успехът на устойчивото развитие в инвестиционното застраховане, е в пълна зависимост от едновременното му прилагане на глобално, регионално, локално и институционално ниво. Същината му се свежда до интегриране на икономически и екологични интереси при вземане на важни решения за застраховане и инвестиране, които водят до опазване на околната среда за днешното и утрешно поколение.

Дигиталната трансформация повишава неговата ефективност при обособяването на процесите по внедряване, адаптиране, развитие и финализиране, съпоставими с етапите от жизнения цикъл застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове:

- установяване на потребностите на потенциалния застраховател и запознаване с преддоговорната информация за конкретния застрахователен продукт ;
- сключване на животозастраховка;
- поддържане на животозастраховката;
- приключване / изтичане срока на животозастраховката.

Дигиталната трансформация подобрява клиентското изживяване през жизнения цикъл на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове. Концепцията за *жизнения цикъл на дигиталната трансформация*, е отличена от нейните автори от научноизследователския алианс LEADing Practice и е утвърдена (Бонева, М., 2021г.), като универсална. Тя съдържа необходимите етапи и фази за дигитални преобразувания в бизнес организации, независимо от размера или сектора, в който оперират. Застрахователният сектор не прави изключение.

Въз основа на проведена анкета, еднозначно е посочен за най-верен отговор, че ускорената дигитална трансформация в животозастраховането, наблюдавана още в началото на пандемията, продължава стремително и днес, като осезаемо съпътства нашето ежедневие. Националните компетентни органи отчитат увеличение на иновациите през целия жизнен цикъл на продуктите, като *продажбите* и *дистрибуцията* остават най - цифровизираните етапи (5) :

› Продажбите през електронни канали остават стабилни в общото застраховане, като нарастват съществено в животозастраховането.

› Цифровата трансформация повлия и върху ценообразуването и подписвачеството при наличие на предприятия, даващи възможност на потребителите да използват цифрови платформи за персонализиране на техните продукти, като същевременно все повече се използват практики за оптимизиране на цените;

› Въпреки че рискът от цифрова изолация не бива да се подценява, повечето потребители, анкетирани от ЕЮРА като част от проучването на мненията на потребителите, заявиха, че предпочитат цифрови инструменти, които им позволяват да се ангажират при поискване с посредник и застраховател;

› Проблемите, свързани с конфликтите на интереси и ограничения избор на продукти в цифровите платформи, изискват допълнително наблюдение;

› Освен това националните компетентни органи съобщават за увеличаване на данните за измами, насочени както към потребителите, така и към застрахователните компании.

Въз основа на модела на жизнения цикъл на И. Адизес, може да се направи (Касърова, В., (6)):

- Организационна диагностика, т.е. анализ на организацията (къде в жизнения си цикъл се намира тя), след това да се постави диагноза (какво ѝ „липсва“) и накрая да се проведе терапия (как може да се „излекува“).

- Финансова диагностика, т.е. анализ на паричните потоци и на добавената стойност, създавана в компанията, на темпа на растеж на приходите от продажба, както и на ликвидността и равнището на риск. В резултат на тази диагностика е възможно да се определи, на кои от фазите на жизнения цикъл компанията създава стойност и на кои я разрушава.

Жизненият цикъл на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове може да се разгледа през призмата на посочения и други модели за жизнен цикъл. Общото между тях е стремежът им за постигане на краен резултат в две части: *застрахователна защита* и *устойчива инвестиция*. Този краен резултат е желан не само за застраховащия, но и от застрахователя.

Последователността в етапите по *склучване, поддържане и приключване* (изтичане на срока на застраховката) на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове, определя логическата свързаност на основните предпоставки за предприемане на активности, които да развият позитивно всеки един от тях.

Разгледана инвестиционната застраховка, като организация на едно цяло и съставните му части, можем да определим аспектите в *жизнения ѝ цикъл* при нейното *склучване*:

- Подготовка за склучване на застраховка и предоговорна информация;
- Запознаване с Основният информационен документ;
- Установяване на актуалните потребности на застраховащия;
- Получаване на съгласие от страна на застраховащия за установените потребности;
- Подаване на заявление за животнозастраховане по предварително представена оферта и плащане на първата / еднократната застрахователна премия от застраховащия;
- Оценка на риска от страна на застрахователното дружество, която приключва с три вид резултати: приемане за застраховане с „да“ и издаване на застрахователна полица; отказ от животнозастраховане с мотивирано „не“ и връщане на първата застрахователна премия; отлагане от животнозастраховане (най-често по здравословни причини).

Етапът на *поддържане* в жизнения цикъл на застраховката, отвежда в различни посоки развитието на застраховката. Обосновават се от управлението ѝ от страна на застраховащия. Само той има правото да внася промени по време на застрахователния срок на една застраховка. Свързват се с увеличение или намаление в размера на застрахователната вноска, добавяне или отхвърляне на допълнителни здравни пакети, промяна в ползващите лица, промяна в периодичността за плащане на застрахователната премия, упражнено право на използване на частичен откуп и други.

В етапа на *приключване* в жизнения цикъл на застраховката, алтернативите са различни и се основат на общите и специални условия по застрахователния продукт, които се уникални за всяка застрахователна компания. В общите и специални условия на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове в една застрахователна компания, с последния ден за носене на поетите застрахователните рискове от застрахователя, застраховката приключва. В друга застрахователна компания приключилата инвестиционна застраховка е прекратена в частта рисково покритие, а инвестиционната част продължава активно действие.

В светлината на Регламента на ЕС относно оповестяването на информация във връзка с устойчивостта в сектора на финансовите услуги (РОИФУР), който влезе в сила през май 2021г. (7), участниците на пазара в момента адаптират своите вътрешни инвестиционни политики и документи за оповестяване. Освен това те преразглеждат предлаганите от тях продукти, за да отговорят на нарастващия интерес към устойчиви активи. Надзорните практики на ЕИОРА и контролни дейности на националния регулатор Комисията за финансов надзор направляват аналитичната работа по отношение на заблуждаващата информация за екологосъобразност, оптимизацията на цените на застрахователните продукти и изключения за системни рискове. Надзорните дейности на ЕИОРА (7) ще останат съсредоточени върху наблюдението на надзорната декларация относно тематичния преглед на съотношението цена / качество и банковото застраховане в светлината на

продължаващите проблеми, свързани съответно с *дялово обвързаното застраховане и застраховането за кредитна защита*.

Резюмето (5) на основните констатации за потребителските тенденции за 2021 г. **включва:**

1/ Дялово обвързаните продукти се „**очертavat**“ **най-притесняващите**“ **продукти поради тяхната сложност и липсата на яснота относно разходите / ползите**“;

2/ *Бърза цифровизация;*

Бързата цифровизация в застрахователния сектор откри нови възможности, като например, рационализирани процеси през целия жизнен цикъл на продукта; възможни по-ниски разходи в дългосрочен план, водещи до по-високо финансово включване; по-широко предлагане; персонализиране на продукти потенциал за използване на изкуствения интелект.

3/ Обработка на застрахователните искове;

Цифровите иновации подобряват взаимодействията между доставчици и потребители, правят по - лесен за ползване и ефективен процеса на обработване на застрахователните искове.

4/ Възникват рискове, пораждащи нови опасения във връзка с изключванията и пропуските в застрахователната защита;

Рисковете, свързани с COVID-19 и изменението на климата, очертаха проблеми, свързани с изключванията, като например липса на яснота на общите условия, едностранни промени в общите условия, както и ограничени познания на потребителите. Нарастват и незастрахователните рискове.

5/ Оптимизация на цените;

Някои застрахователи оптимизират премията, разчитайки често на изкуствен интелект, с помощта на редица техники, които до голяма степен са независими от рисковия профил на потребителя. Тази практика води до вреди за потребителите чрез увеличаване на премията за старите (лоялните потребители) застраховани или чрез увеличаване на риска от непряка дискриминация.

6/ *Тенденции, свързани с екологичните, социалните, управленските фактори / устойчивостта, различни от аспектите на изключванията;*

Особено по отношение на дялово обвързаните продукти, застрахователите добавят нови „устойчиви“ продуктови предложения, което води до увеличаване на маркетинговата комуникация. Стремещт е да се избегне заблуждаващата информация за екологосъобразност, както и подвеждащата комуникация, проблеми с оценката на степента на устойчивост на продаваните продукти предвид хетерогенността на екологичните, социалните, управленските етикети и предпочитанията на клиентите към устойчиви инвестиции.

В научната литература (Стоянова, Г., 2022 г.) задълбочено са изследвани: специални разпоредби и изисквания при разпространението на инвестиционни застрахователни продукти; практиките при разпространение на застрахователни продукти (в офиса на застрахователното дружество, консултация от застрахователен посредник, предлагане на застраховки по интернет); допълнителна информация за ползвателите на застрахователни услуги във връзка с всички ползи, разходи и такси (подходящи указания и предупреждения за рисковете, свързани с тези продукти или с конкретните предложени инвестиционни стратегии; всички разходи и свързаните с това такси; цената на препоръчания или предлагания на ползвателя на застрахователни услуги инвестиционен застрахователен продукт, както и начина, по който ползвателят може да заплати; необходимата информация за преценка и комуникация със застрахователя за подходящ продукт или оценка на уместния характер на продукта; събирането на необходимата информация относно знанията и опита на застрахователя в областта на инвестициите с оглед на конкретния продукт или услуга, неговото финансово състояние и целите на инвестицията, в т. ч. склонността му към поемане на риск и други).

Продажбеният процес за сключване на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове започва с установяване на потребностите на застрахователя. Разпространителят на

застрахователни продукти е длъжен да постави въпроси към ползвателя на застрахователни услуги и въз основа на информацията, предоставена от него, да определи неговите изисквания и потребности, както и да му предостави обективна информация относно застрахователния продукт в разбираема форма, така че да му даде възможност да вземе информирано решение.

Информационният документ за застрахователния продукт съдържа информация за: вида застраховка; обобщено описание на застрахователното покритие, включително основните застрахователни рискове, застрахователната сума (или начина за нейното определяне) и когато е приложимо, географския обхват и обобщено описание на изключените рискове; начини на плащане на премиите и срок на плащане; основни изключения, когато не могат да се предявяват застрахователни претенции; задължения при сключване на договора; задължения по време на действието на договора; задължения в случай на предявяване на застрахователна претенция; срок на договора, включително началната и крайната му дата (или начина за тяхното определяне); начините за прекратяване на договора.

Значителна част от сключваните инвестиционни застраховки, се реализира по модела Bankassurance. Безупречната репутация на банките, кореспондира със задължителното наличие на „доверие“ към застрахователното дело. Непрекъснато нараства броя на продадените застраховки през банковия канал.

Зелената икономика има задачата да води до ефективност застрахователните отношения, но и трябва подчертано да утвърждава ангажимента си за справедливост. В жизненият цикъл на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове, тази справедливост, се проявява в две посоки:

- Адекватна и пълна застрахователна защита въз основа на избраните застрахователни покрития по конкретния застрахователен продукт;
- Устойчива инвестиция.

Фиг. 1. Устойчива инвестиция при застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове – съдържание

Инвестиционната задача застрахователите *справедливо* могат да решат в три самостоятелни фази, които са съподчинени на инвестиционната стратегия за придобиване и запазване на печалбата (акции → облигации) и са съпоставими по житейски цели в линията на живота на човека :

Първа фаза: Инвестиране във висок рисков клас активи и целево използване на дълготното остатъчно време до края на застраховката за постигане на доходност;

Сключване на застраховка на млада възраст и за дълъг срок.

Втора фаза: Инвестиране в балансиран и по-малко рисков активи с цел динамично намаляване на риска за застраховащия;

С нарастване на възрастта, евентуално настъпват промени в здравето, доходите и семейното планиране.

Трета фаза: Инвестиране в най-нисък рисков клас активи с цел съхранение на капитала и последователно намаляване на риска.

В предпенсионна и пенсионна възраст поносимостта към риск и доходите намаляват, често здравето се влошава, а желанието за достойни старини, очаква обезпечаване и от средствата по изтичаща застраховка "Живот", свързана с инвестиционни фондове.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Европейският съюз предвижда задължение за финансовата и застрахователната индустрия да отчитат т.нар. ESG критерии (екологични (Environment), социални (Social) и критерии, свързани с отговорното корпоративно управление (Governance) при разработването и разпространението на финансови продукти. Застрахователите участват, като избягват инвестиции при застраховките "Живот", свързани с инвестиционни фондове, които влияят неблагоприятно върху факторите на устойчивост. Устойчивото развитие на застрахователния инвестиционен продукт по количествени и качествени застрахователни показатели, в исторически аспект импонира на постоянния целеви стремеж за устойчиви инвестиции. Очакванията са, те да не водят до оскъпяване на застрахователната услуга и да повишават самочувствието на застраховащите в животозастраховането за приноса им към едно от най-големите предизвикателства на 21 век – борбата с изменението на климата, която трайно ще промени обществото и икономиката.

REFERENCES

Boneva, M. (2021). Concepts for the Management of Digital Business Transformations, Scientific Conference, University of Rousse "Angel Kanchev" Ruse, vol. 60, book 5.1., p.200, 2021 (*Оригинално заглавие:* Бонева, М., Концепции за управлението на дигиталните бизнес трансформации, Научна конференция, Русенски университет "Ангел Кънчев" град Русе, том 60, книга 5.1., стр. 200, 2021)

Ruseva, B. (2020). Green Marketing and Its Digital Dimensions in Circular Economy, Yearbook of Burgas Free University, Volume XLII, 2020, p.389, (*Оригинално заглавие:* Русева, В., Зелен маркетинг и неговите дигитални измерения в условията на кръгова икономика, Годишник на Бургаски свободен университет, том XLII, стр. 389, 2020)

Stoyanova, G., (2022). Accounting models for management of the acquisition activity in life insurance. Life insurance related to investment funds., Burgas Free University, p. 101, 2022, ISBN 978-619-253-013-6, (*Оригинално заглавие:* Стоянова, Г., (2022), Счетоводни модели за управление на аквизиционната дейност в животозастраховането. Застраховка "Живот", свързана с инвестиционни фондове., Бургаски свободен университет, Бургас, стр.101, 2022, ISBN 978-619-253-013-6)

Insurance Code <https://lex.bg/>, (*Оригинално заглавие:* Кодекс за застраховането), (Accessed on 06.10.2022).

Summary of consumer trends report 2021, © EIOPA, 2022; Image copyright Adobe Stock Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.PDF ISBN 978-92-9473-377-1 <https://www.eiopa.europa.eu/sites/default/files/publications/reports/summary-of-eiopa-consumer-trends-report-bg.pdf>, (*Оригинално заглавие:* Резюме на доклад за потребителските тенденции 2021 г., © EIOPA, 2022; Image copyright: Adobe Stock Люксембург: Служба за

публикации на Европейския съюз, 2022 г., PDF ISBN 978-92-9473-377-1), (Accessed on 06.10.2022).

Kaseroва, B., Using life cycle theory in the organizational and financial diagnostics of the company https://eprints.nbu.bg/id/eprint/1531/1/Жизнен_цикъл%20доклад%20%201.pdf (**Оригинално заглавие:** Касърова, В., Използване на теорията на жизнения цикъл в организационната и финансова диагностика на компанията), (Accessed on 06.10.2022).

Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on the disclosure of sustainability information in the financial services sector <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX:32019R2088> (**Оригинално заглавие:** Регламент (ЕС) 2019/2088 на Европейския парламент и на Съвета от 27 ноември 2019 година относно оповестяването на информация във връзка с устойчивостта в сектора на финансовите услуги), (Accessed on 06.10.2022).

Financial Supervision Commission, <http://fsc.bg> (**Оригинално заглавие:** Комисия за финансов надзор), (Accessed on 06.10.2022).